

TARİH TIBBİ KONUŞTURDU

SUİKASTLAR, SIR ÖLÜMLER,
ESRARENGİZ OLAYLAR

TALHA UĞURLUEL
MUAMMER KAYATEKİN

İNSAN CESETLERİNDEN ELDE EDİLEN ŞİFA

Mısır gezisine çıktığımızda, piramitleri gezerken yanınıza yaklaşan bir şahsın, üzerindeki elbisenin içinden bir kol, el ya da parmak çıkarıp mumya ister misin dediğine 1950'lere kadar birçok turist şahit olmuştur. Mumya parçalarını satın alanların "Mısır Hatturası" diye bunları evlerine götürüp sergilediklerini sanıyorsanız yanılıyorsunuz.

Mısır'da
mumya satıcısı
mumyalarıyla

Mumya ticareti yüzyıllar öncesine dayanan bir gelenektir ve süs eşyası amacı ile değil tamamen şifa maksadıyla satılmaktadır.

Yıllar önce Danimarka'ya gerçekleştirdiğim bir seyahatte, başkent Kopenhag'ın kuzeyinde Arhus şehrine uğramıştık. Burada bir şehir müzesinden bahsettiler. Danimarka civarındaki eski evler itina ile toplanmış, burada âdeta yaşayan bir Ortaçağ köyü kurulmuştu. Köyde gezen herkes figürandı. Müzeyi gezerken çiftçisinden, demircisine, içinden cenaze çıkmakta olan bir evden, nalbandına, sütçüsüne kadar hayatın içinden her öge canlandırılmıştı. Köy eczanesinin önüne gelince şaşırılmışım. “İlkel Ortaçağ Avrupa'sında eczaneler de var mıydı?” diye düşünmüştüm. Raflardaki ilaçları tararken bir şişeye gözüm ilişmişti. Üzerinde “Mummy Powder” yani mumya tozu yazıyordu. Karşımızdaki ilaç, bir dönem Avrupa'nın en popüler şifa kaynağı idi ve nerede ise yok satmaktaydı.

Eski Mısır firavunları kendilerini önce Tanrıların oğlu, ardından da Tanrı saymış ve cesetlerinin de ölümsüz kalması gerektiğine inanmışlardı. Kaderin cilvesine bakın ki, sonraki yüzyılların insanları da bu tanrılık iddiasında bulunanların cesetlerini, kendi vücut sağlıkları için kullanmış, hatta onları yemekten çekinmemişlerdi. Avrupa tarihine baktığımızda özellikle krallar

Ortaçağ Avrupa'sında sıklıkla kullanılan Mumya Tozu

Bir Mısır firavunu mumyası

ve soyluların şifa aradıkları en popüler ilaçların başında mumya parçaları ve tozları geldiğini görürüz. İngiltere Kralı II. Charles'ın vefatı öncesinde mumya ve kemik tozları ile şifa aradığını, Fransa Kralı I. Fransuva'nın yanında devamlı mumya parçaları taşıttığını biliyoruz. Listeyi uzatmak mümkün, Danimarka Kralı IV. Christiaan'dan, İngilizlerin Stuart Kraliyet Ailesi'ne kadar cesetlerden şifa umma geleneği 19. yy'a kadar sürecektir.

Soru: Eski Mısır mumyalarını keşfeden Avrupalılar bu mumyalara ait ceset parçalarını yıllarca ufalayıp ilaç niyetine satıp kullanmışlardır. Mumya tozu ne işe yarar? Yaranın üzerine ekildiğinde yarayı kurutuyormuş, olabilir mi? Kişiyi mumyalarlarken üzerine tuz, katran, reçine vb. şeyler sürüyorlar. Acaba yarayı bunlar mı kurutuyor?

Cevap: Eski zamanlarda, özellikle İran'da ve Ölü Deniz'in (İsrail ile Ürdün arasındaki deniz, Lut Gölü) deniz tabanında "bitumen" (Asfalt) denilen maddeye bolca rastlanırdı. Bu madde ile ilgili eski bir hikâye şöyledir: İranlıların efsanevi hükümdarı Feridun, adamlarıyla ava çıkar. Av esnasında askerlerden biri, bir ceylanı ok ile yaralar. Akşam karanlığı bastığı için yaralı ceylanı göremez. Ceylan can havliyle aksayarak kendini bir mağaranın içine atar. Askerlerden biri ceylanı takip ederek mağaranın önüne gelir. Mağaranın içine sığınan ceylanın mağaranın içindeki su birikintisine girdiğini ve buradan su içtiğini, yaralı bölgelerini bu suda yıkadığını görür. Daha sonra ceylanın ayağa kalktığını yürümeye başladığını izler. Asker bu şaşkıncı olaya şahit olunca ceylanı yakalayıp Feridun'un huzuruna çıkarır. Başlarından geçen olayı padişaha anlatır. Feridun hemen hekimlerini toplar. Askerden bu olağan dışı olayı bir kere de hekimlere anlatmasını ister. Hekimler hadiseyi dinledikten sonra bu mağaradan bir testi su getirip şu deneyi yaparlar: Önce bir horozun ayağını kırıp bu sudan bir miktar horoza içirirler ve kırılan bölgeye bu sudan sürerler. Gerçekten horozun kırığının kısa sürede iyileştiğini ve yürümeye başladığını görürler. Feridun bunu görünce son derece memnun olur. Bir ferman yayınlayarak mağaradaki suyun kendi izni olmadan kullanılmamasını emreder ve buraya bir bekçi tayin eder. Yüzlerce yıldır birçok hastalığın tedavisinde kullanılan bu maddenin ismi Topkapı Sarayı Eczanesi'ndeki ecza listesinde de geçmektedir.

"Bitumen" in Farsça terimi olan "mumiya", balmumu anlamına gelen "mum" kelimesinden türemiştir. 10. yy.'da "bitumen" kelimesi için Latince

"mumia" kullanılmıştır. "Bitumen", doğal olarak meydana gelen asfalttır ve çok eski yıllarda birçok hastalığın tedavisinde kullanılması önerilirdi. Bunlardan bazıları: katarakt, cüzzam, gut, dizanteri, pıhtılaşma bozuklukları, nefes darlığı ve eklem romatizması hastalıklarıdır. Modern tıpta bazı araştırmacılar "bitumen"den elde edilen maddelerin bazı deri hastalıklarında faydalı olduğunu göstermişlerdir. Ortaçağ'ın sonuna kadar bu maddenin kullanımına sık rastlanmaktadır.

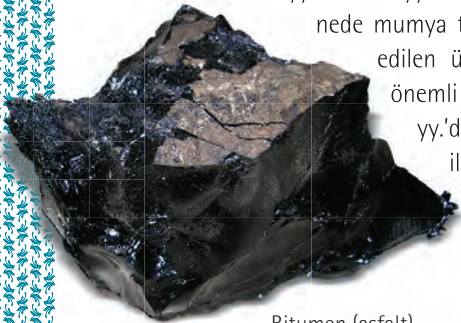
İlginçtir ki, bu maddenin görüntüsüne benzeyen bir madde daha vardı. O da mumyalarda bulunurdu. Mumyalamada vücudun korunmasında "natron" denilen tuzlar ve bitkisel reçineler kullanılmaktaydı. Mumyalarda kullanılan reçine (mür) ve baharatlar yüzyıllar içinde kimyasal değişime maruz kalırlardı ve orijinalindeki kahverengi veya amber renkli görüntüleri siyah bir renge

Anadolu'da medfun olan bir İlhanlı Mumyası

bürünürdü. Mumyaların bu görüntüleri "bitümen"e benzerdi. Sonunda çok popüler olan "bitümen" in doğal kaynakları azaldı, bulunması zorlaştı. Eczacılar, doğal olanı bulamayınca, mumyaları öğütürerek mumyalaşmış cesetlerde bulunan siyah renkli materyali satmaya başladılar. O dönemin yazarları da "mumia" (bitümen) kelimesi ile Mısır'da mumyalaşmış cesetlerde bulunan siyah materyal için aynı terimi kullanınca karışıklık oluştu. En nihayetinde zamanla insanlar, mumyalamakta kullanılan maddenin değil mumyanın kendisinin tıbbi özellikler taşıdığına inanmaya başladı, tıbbi tedavilerde, "mumia" ve "mumya" kelimeleri eş anlamlı hale gelir oldu. Bundan sonrasını tahmin edebilirsiniz. Halkın bu maddeye olan yoğun talebi, doğal kaynakların tükenmesi ve terim karışıklığı Mısır mumyalarını da bu madde için büyük bir kaynak haline getirdi. Avrupa eczanelerinde hızlı bir şekilde çoğu sahte olan "mumia" miktarı arttı ve siyahlaşmış reçine el altından Mısır mezarlarından karşılanmaya başladı. Yağmalanan mumyalar kaynar suya konulup suyun üstündeki köpük alınıp sonra katılaştırmak için soğutulup pazarlanmaktaydı. Yalnız bu bilgilere ek olarak bir noktaya dikkat çekmek gerekir ki, modern kimyasal çalışmalar çok eski mumyalarda nadiren gerçek "bitümen" in kullanıldığını da göstermiştir. Bir süre sonra mumya ticareti artınca Avrupalı eczacılar mumyaların, parmaklarını, ellerini, ayaklarını, bacaklarını hatta tüm mumya vücudunu toplamaya başladılar; bu parçaları öğütürerek ilaç olarak onlardan mumya tozu yaptılar. Bu yeni ürüne gösterilen talep, Mısır'da mezar yağmacılığının daha da artmasına sebep oldu. Sonunda yakın zamanda ölmüş olanlar da Mısır'daki mezarlardan alınıp fırınlanarak pazarlandı.

12. yy.'dan 17. yy.'a kadar Avrupa'daki hemen hemen her eczanede mumya tozu bulunmaktaydı ve mumyalardan elde edilen ürünler hastalanan kişiler için orta çağın önemli tedavi unsurlarından biriydi. İlk olarak 12. yy.'da mumyalardan elde edilen mumya tozu ile tedavi amacıyla çay yapılıp içildiği veya yaraların üzerine lapa olarak sürüldüğü

Bitümen (asfalt)

Ambroise Paré

bilinmektedir. Zamanla mumya tozu neredeyse tüm hastalıklar için kullanılan mucize bir toz olarak görülmeye başlanmıştı. Mumya tozundan yapılan alçılar, sıklıkla tümörlerin üzerine sürülürdü. Zaman zaman mumya parçaları, eritilerek hastalara şurup gibi verilir; hastalara mumyalı su ile banyo yaptırılırdı. Modern bilimde elbette ki mumya tozunun kullanım yeri yoktur.

16. yy.'da bu uygulamaya tepkiler geldi. Fransız cerrah Ambrose Pare mumya tozunun tıbbi bir güvenilirliği olmadığı konusunda meslektaşlarını sert bir şekilde uyardı.

17. yy.'da İngiliz Hekim Sir Thomas Browne da bu uygulamaya eleştirisini sundu. Bu uygulama akılcılığın ve bakteriyolojinin* doğuşuyla giderek azaldı. 18. yy. ilaç kataloglarında bu ürün yer alsa bile kullanımı giderek azaldı.

Mumya tozunun etkisinin nereden kaynaklandığına dair şu fikirler ileri sürülmüştür: Mumyalarda bulunan çam ağacı reçinesinden elde edilen terebentin adlı maddenin tedavi edici etkisinin olabileceği söylenmiştir. Bu madde vücuttaki yaralarda, bitlenmede, solunum yolları için buğu olarak uygulamada ayrıca parfüm yapımında da kullanılmıştır. Buna ek mumyalama işleminde kullanılan yapışkan balsam maddeler, özellikle yakın doğuda ilaç yapımında veya parfümeride kullanılan kokulu yapışkan bir reçine türü olan "mür"ün, mumyalama sırasında kullanılan hindistancevizi ailesinden meyvelerin, mumyalarda oluşan kirecin ve margarik asidin tedavi edici etkilerden sorumlu olabileceği ileri sürülmüştür.

1841 tarihli kaynakta mumya tozu içeriği verilmiştir. Elbette ki yapmayı ve kullanmayı kesinlikle düşünmeyiniz.

* Bakteriyoloji: Bakterilerin yapısını, yaşamsal özelliklerini inceleyen bilim dalıdır.

MISIR PİRAMİTLERİ İNSAN GÜCÜYLE Mİ İNŞA EDİLDİ?

Eski Mısır Medeniyeti hâlâ gizemini sürdürmeye devam ediyor. MÖ 3000'lere kadar uzanan bu son derece medeni toplum, ulaştıkları yüksek medeniyet unsurları ile bizleri şaşırtmayı sürdürüyor. Mısırlılar, günümüzden 5000 sene öncesine dayanan yapıları, sanat anlayışları, inançları adına ortaya koydukları gelenek ve törenleri ile çağdaşı olan İlkçağ medeniyetlerinden son derece ileri bir toplumdur. Tıpta, geometride, astronomi ve din biliminde o günler için

